

Firmy marně hledají kvalifikované učně

Jaromír Coufalík

Střední odborné školy, které připravují do pracovního procesu tzv. vyučence, se léta potýkají s řadou potíží. K těm hlavním patří nezáměr absolventů základních škol o vyučení v určitém oboru, takže některá řemesla živoří anebo jsou skoro na vymření. Vážným problémem je i financování tohoto druhu školství. Pro personalisty ve firmách tyto problémy znamenají, že každoročně nemají kde nabírat šikovné, kvalifikované a vyučené řemeslníky.

Učňovské školství (používám tento možná neoficiální, ale zato všem srozumitelný pojem) patří u nás k nejdiskutovanějším článkům školské soustavy. Vývoj po roce 1989 znamenal pro učňovské školství zásadní změnu, protože podniky prošly privatizací, v níž přestali působit původní vlastníci odpovědní za praktickou stránku výuky učňů. Ta je v učňovském školství velmi významná a rozsáhlá. Aby byla zachována kontinuita, převzal odpovědnost za celé vzdělávání učňů, tedy včetně praktické výuky, stát, a to po stránce obsahové i finanční.

Jak to dělají jinde

České učňovské školství se tak výrazně odlišuje od učňovského školství v jiných zemích. V zahraničí se totiž na řízení a odpovědnosti za vzdělávání učňů ve značném rozsahu podílejí podniky a orgány sociálních partnerů. Typickým příkladem je tzv. duální systém používaný zejména v německy mluvících zemích, v němž celou praktickou stránku vzdělávání učňů obsahově i finančně zajišťují podniky. Proto také mají v řadě zemí "učni" status zaměstnance, nikoliv status žáka jako je tomu u nás. Tyto odlišnosti mají pochopitelně své výhody i nevýhody, avšak k výrazným nevýhodám našeho učňovského školství patří jeho slabší propojenost s podniky. Ti, kteří se učí, tak většinou poznají reálné pracovní prostředí až po ukončení své přípravy ve škole.

Učňovské školství ve vzduchoprázdnu?

Před 10 lety u nás vstupovalo do učilišť kolem 75 tisíc absolventů základní školy, což představovalo nejvyšší podíl mladých lidí vstupujících do středoškolského vzdělávání. V loňském školním roce jich bylo už jen asi 49 tisíc. Kromě demografických vlivů je to způsobeno především klesajícím zájmem absolventů základní školy a jejich rodičů o vyučení a naopak vzestupem zájmu o vzdělávání ukončené maturitou.

Proto klesají počty žáků a absolventů středních odborných učilišť, řada učilišť již zanikla a zanikly i některé učební obory. Spolu s tím ve veřejnosti, bohužel, klesá prestiž učilišť, která jsou neoprávněně považována za méně kvalitní školy. Ti, kteří do učilišť vstupují, zřejmě nebývají ti nejtalentovanější, avšak učiliště by měla být tím více oceňována i za to, že poskytují odborné vzdělání i méně atraktivní části populace. Nejvíce oceňovaná gymnázia to mají mnohem snadněji.

"Zlatých ručiček" ubývá

Vedle toho však sílí hlasy podniků, že je stále obtížnější získat kvalifikované dělníky a řemeslníky, které učiliště připravují. Podle průzkumu Národního ústavu odborného vzdělávání pociťuje nedostatek pracovníků určitých povolání nebo oborů většina (58 %) podniků.

K nejvíce nedostatkovým oborům patří obory strojírenské a další technické (elektrotechnika, technická chemie) a nejvíce nedostatkovými povoláními jsou obráběči, technologové, konstruktéři, zámečníci, CNC operátoři, nástrojaři, seřizovači. Strojírenské obory zaměstnavatelé přitom považují za obory, po nichž bude na trhu práce v dalších letech poptávka. Potíže se získáváním kvalifikovaných dělníků v těchto oborech dobře znají například personalisté z podniků zahraničních investorů.

Na druhé straně údaje o nezaměstnanosti absolventů učilišť ukazují, že zhruba každý pátý vyučený zůstává asi tři čtvrtě roku po ukončení školy nezaměstnaný. Nadprůměrné míry nezaměstnanosti mají mj. absolventi oborů malíř -natěrač, mechanik telekomunikačních sítí, klempíř, tesař, ale také kosmetička, instalatér, automechanik.

Rozumné firmy si dorost připravují

Příčin zmíněných problémů je zajisté více, ale k hlavním patří fakt, že učiliště mající ze všech druhů škol nejbližší ke světu práce jsou ve zvlášť silném tlaku ze dvou stran: jednak ze strany uchazečů a jejich rodičů a jednak ze strany podniků. Zájmy obou těchto stran jsou však velmi odlišné. Aby byly podniky při získávání mladých kvalifikovaných dělníků úspěšnější než dosud, neměly by jen spoléhat na to, že je najdou mezi absolventy učilišť nebo na trhu práce, nýbrž se o vzdělávání požadovaných profesí aktivně zasazovat. Některé podniky si dokonce založily vlastní učiliště (např. Škoda Auto a. s. v Mladé Boleslavi) a jsou s tímto řešením spokojeny.

Finové dělají osvětu

Příklady aktivního přístupu podniků k ovlivňování zájmu o vzdělávání kvalifikovaných dělníků lze ilustrovat na jednom finském podniku.

Ocelárna Outo Kumpu v Torniu na pomezí Finska a Švédska má asi 2000 zaměstnanců. Udržuje intenzivní styky se všemi druhy škol od základních po vysoké. Pro žáky základních škol například organizuje exkurze, přijímá každoročně kolem 60 žáků 9. třídy na praxi, pro dalších asi 70 organizuje praxe o prázdninách a také pro žáky základních škol pořádá zábavnou formou informační akce o ocelářství a ušlechtilých slitinách. Pro žáky odborných škol například zajišťuje odborné praxe v podniku, kurzy o bezpečnosti práce pro ně i jejich učitele a organizuje odborné stáže učitelů.

Zástupci podniku jsou zastoupeni v různých orgánech řídících vzdělávání jak na úrovni školy, tak i obce nebo regionu. Počty učňů, na jejichž vzdělávání se podnik podílí, se v posledních 10 letech pravidelně zvyšují. Snad by tento příklad mohl inspirovat k následování i české podniky.